

Gintaras Kaupe

Vladimir Kulakov

Plokštiniis kapinynas Kleine Kaup (Mažasis Kaupas), esantis Kaupo vietovės rytinėje dalyje (pietinis Kranzo, dabar Zelenogradskas, pakraštys, šiaurės Semba) buvo atrastas 1865 m. rugpjūčio 3 d. Nedidelės apimties kasinėjimus kapinyne 1932 m. vykdė Karlas Engelis. Iš Berlyno archyvuose išlikusios lakoniškos informacijos apie kasinėjimus aiškėja, kad kapinyne buvo surasti 23 prūsiški dviejų sluoksnių XI–XIII a. datuojami kapai. Atkasant ir valant prastai išlikusius griaučius, kape K52a greta apnykusios ir šaknų apardytos kaukolės rasta skirtingo skersmens gludintų gintaro karolių. Į vakarus nuo kaukolės likučių, prie dešinės apatinio žandikaulio pusės rasti trijų tordiruotų antsmilkinių fragmentai. Viename tokiame fragmente buvo įvertas karolis. Į šiaurės rytus nuo jo rasti dar du vieno karolio fragmentai. Taigi paaiškėjo, kad šiame kape palaidotos moters kaukolę iš kairės ir dešinės pusių puošė po du gludintus karolius. Be to, į dešinę nuo kaukolės buvęs karolis (abu?) įvertas į geležinius antsmilkinius su kabliuku užsegti viename gale.

Reikšminiai žodžiai: Kaupo kapinynas, mažasis Kaupas, prūsai, Semba, vikingų epocha, gintariniai karoliai.

Burial ground Kleine Kaup (Little Kaup) is located in the eastern part of Kaup area (currently – southern fringe of the town Kranz, rus. Zelenogradsk, Northern Sambia) and was discovered in August 3, 1865. Small-scale excavations at the burial ground were carried out by Carl Engel in 1932. As it transpired from fairly sketchy information from the Berlin Archives about the excavations, 23 Prussian two-layered burials dating back to XI–XIII centuries were unearthed. In the process of unearthing and cleaning a poorly preserved skeleton of grave K52a, polished amber beads of various diameter were found in the area of the skull practically destroyed by the tree roots.

To the west of skull pieces, at the right edge of the lower jaw, fragments of three torded temple rings were found. One of the pieces had a bead on it. To the north-east of it, two pieces of another amber bead were discovered. Thus, it became obvious that the skull of a woman buried at the site was decorated with two pairs of polished amber beads right and left. Moreover, the bead on the right (or both?) was strung on iron temple rings which had hooks for fastening at one end.

Key words: Kaup burial ground, Little Kaup, Prussians, Sambia, Vikings period, amber beads.

Archeologiniai kasinėjimai Kaupo vietovėje (pietinis Kranzo, dab. Zelenogradskas, pakraštys, Kaliningrado sritis, Rusija) pradėti 1865 m. rugpjūčio 3 d. (Кулаков, 2012, c. 12). Šiuo metu nustatyta, kad pilkapyną ir plokštinių kapinyną, žinomus vietovėse Grosse ir Kleine Kaup (Didysis ir Mažasis Kaupas), paliko amatininkų ir pirklių gyvenvietės, sąlyginai pavadintos Kaup („Prekyvietė“), žmonės. Ši gyvenvietė, vikingų laikais, IX–XI a., buvusi netoli Kaupo vietovės, vaidino svarbų vaidmenį prekybos kelyje, jungiančiame pietryčių Skandinaviją, pietryčių Baltijos regioną ir Kijevo Rusiją. Atskiros prekybos rūšys, tarp jų ir prekyba kailiais archeologinėje medžiagoje neatsekamos (Кулаков, 2011, c. 118). O štai prekyba gintaro žaliava puikiai užfiksuota kultūriniuose sluoksniuose vakarinėje Nemuno kelio atkarpoje (Кулаков, 2012, c. 110). Kaip rodo prieškarinio laikotarpio tyrinėjimų duomenys, gintaras baigiamajame vikingų epochos etape sudarė kuršių ir prūsų prekybos su Skandinavija pagrindą (Nerman, 1931, p. 172–174).

Vakarinėje Sembos pusiasalio dalyje yra didžiausias pasaulyje gintaro telkinys; ši vietovė tradiciškai

vadinama „gintaro krantas“ (vok. Bernsteinufer). Tačiau romėniškojo laikotarpio aisčių kapuose gintaro randama palyginti nedaug. Taip buvo ne tik dėl to, kad vietiniai gyventojai nežinojo gintaro vertės ir „užmokestį už jį imdavo stebėdamiesi“ (Tacitas, 1969, p. 372). Organinės kilmės gintaro žaliava bei gintaro dirbiniai be pėdsakų sudegdavo laidotuvių lauže. Krinta į akis pavieniai tekinti gintaro karoliai Sembos romėniškojo laikotarpio kapuose. Magdalena Mončinska manė, kad aisčių moterų vėrinuose buvo ir kitokių karolių, pagamintų iš organinės medžiagos, kurie neišliko (Tempelmann-Maczyńska, 1985, S. 122). Iš tikrųjų pavieniai karoliai, nepatekę į laidotuvių laužą, nuo IV a. pabaigos tampa individualia dovana mirusiajam nuo likusių šeimos narių. Tarp kitko, būtent tuo metu gintariniai dirbiniai išnyksta Velbarko kultūros kapuose (Reszczyńska, 1999, p. 99). Toks gintaro vaidmuo aisčių žemėse būdingas nuo III a. po Kr. (Кулаков, 2014, c. 76). Vėlesniais laikais kapų viršutinėje dalyje taip pat aptinkama pavienių buities daiktų ir papuošalų, visai nesusijusių su kapo kompleksu.

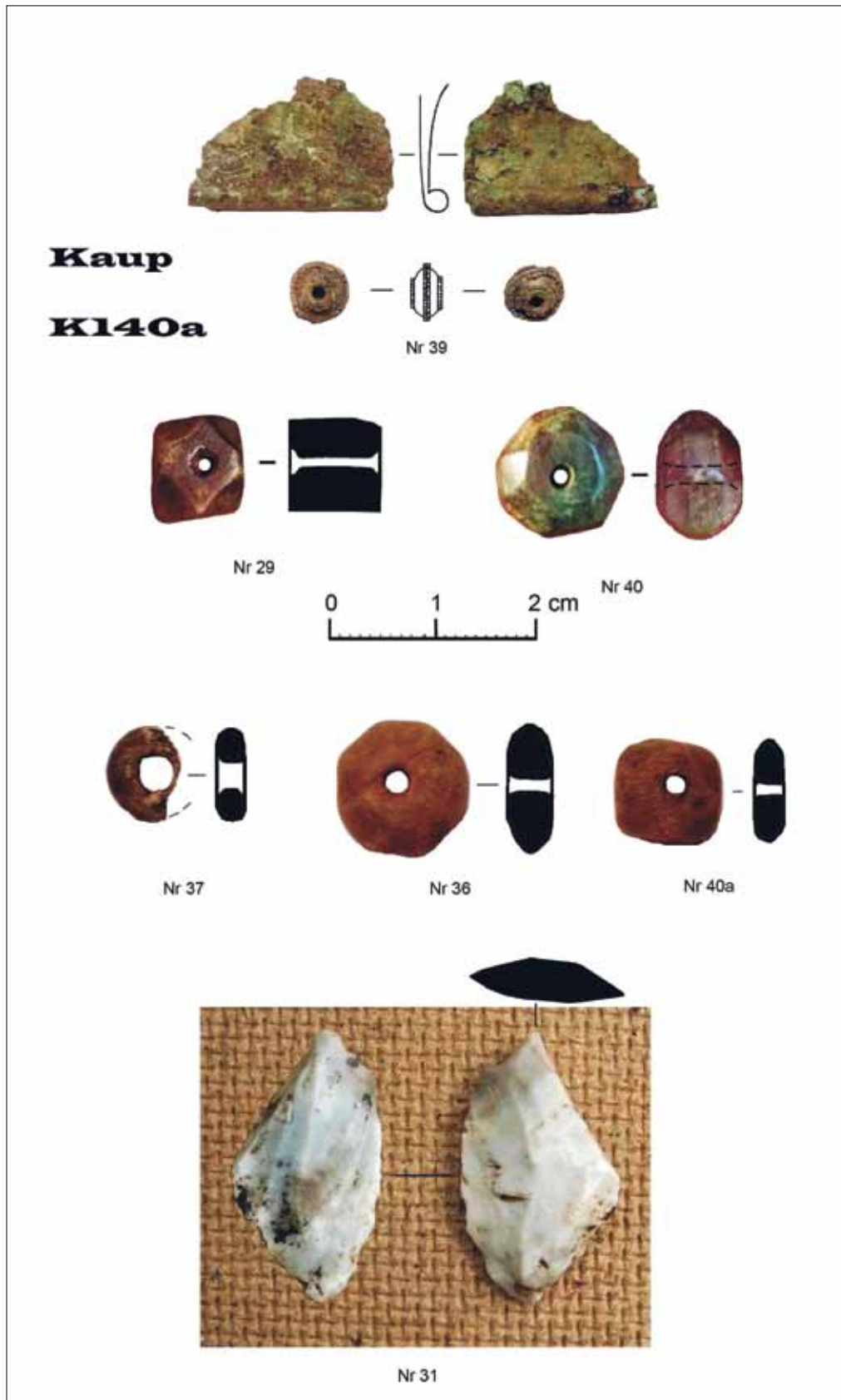
Pažvelkime, ar šis dėsnīgumas būdingas ir Kaupo kapams, taip pat koks juose gintaro dirbinių vaidmuo. Šiuo metu mūsų dispozicijoje yra duomenys apie 86 pilkapius, tyrinėtus 1873–1939 m., ir apie 14 pilkapių, ištirtų 1956–1958 m. (Кулаков, 2012, c. 14, 18). Grosse Kaupo pilkapyno inhumaciniuose kapuose kai kuriuose vėriniuose pasitaikė įvairių karolių iš sidabro, karneolio, kalnų krištolo ir stiklo, bet nebuvo nė vieno gintarinio (Кулаков, 2012, c. 130). Pirmą kartą Kaupe gintaro žaliavos fragmentas buvo rastas pilkapio K174 degintiniame kape Nr. 2 kartu su dviem žalvariniais pagaliuko pavidalo diržo antgaliais, trimis diržo apkalėliais, trikampe sege, dešimčia žalvario gabaliukų, geležinės ovalios sagties fragmentais bei trimis lipdyto puodo fragmentais (Кулаков, 2012, c. 183). Pagal keramikos radinius pilkapis K174 datuojamas X a. (Кулаков, 1980, № 7777). Gintaro gabaliukas taip pat rastas degintiniame kape 126-1, pilkapyje K126 kartu su apdegusios vėžlinės segės fragmentais (tipas J. P. 52a), lipdyto puodo fragmentais, peiliu, mėlyno stiklo karoliuku. Radiniai, matyt, buvo sudėti į tošinę dėžutę, nes kape surasta beržo tošies dalių. Pagal seges kapas 126-1 datuojamas X a. (Кулаков, 2012, c. 172).

Inhumaciniame moters kape Nr. 140A-4, pilkapyje K140 vėrinyje buvo gintariniai karoliai: daugiakampis sferoidinis ir du kubo formos – oktaedriniai. Be to, tarp kaukolės fragmentų šiame komplekse buvo aptikta žalvarinių apgalvio plokštelių, stiklinių ir sidabrinų karolių, titnaginis strėlės antgalis (1 pav.). Pagal stratigrafiją šis kompleksas gali būti datuojamas IX a. (Кулаков, 2012, c. 198).

Rytinėje Kaupo vietovės dalyje, Kleine Kaupo teritorijoje 1865 m. buvo aptikta vakarų baltų IX–XIII a. griautinių kapų sancaupa. 1932–2013 m. čia ištirti 86 griautiniai kapai (Кулаков, 2013). Svarbiausi Kaupe gintaro dirbiniai buvo aptikti perkasoje Nr. 7 (2011 m.) vakariniame Kleine Kaupo sklypo sektoriuje. Kapas K52a (22 kvadratas), sprendžiant iš įkapių, moters griautinis kapas duobėje, orientuotas ilgąja ašimi š ir šR–P ir PR kryptimi. Kapo duobė buvo stačiakampio plano, 1 × 0,48 m dydžio, 0,4 m gylio, viršutinė jos dalis (iki 0,31 m) pripilta kremacinio laužo likučių. Kapo K52a šR kraštą dengė didelis riedulys. Griausių kojūgalį, kurį kirto vėlesnis kapas K52b, taip pat dengė trys akmenys. Viršutinėje kapo K52a dalyje, matyt, ne pirminėje padėtyje, aptikti keli radiniai: du svarstyklių grandinėlių fragmentai Nr. 22, žalvarinis

apkalėlis Nr. 25, svarstyklių petelis, skustuvo fragmentas Nr. 28, žalvarinis apkalėlis Nr. 30, žalvarinio kabliuko fragmentas Nr. 31, trys žvangučiai Nr. 76 (2 pav., viršus). Preparuojant blogai išsilaikiusius kapo K52a griaučius, į rytus nuo kaukolės fragmentų rasti gintariniai žiedai (nevienodo skersmens karoliai) gludintu paviršiumi Nr. 81 ir 85 (2 pav., apačia). Į vakarus nuo kaukolės į dešinę nuo apatinio žandikaulio rasta geležinių tordiruotų antsmilkinių fragmentų, iš kurių vienas subyrėjo. Viename fragmente buvo įvertas karolis Nr. 178. Į šR nuo šio radinio aptikti dar vieno karolio fragmentai Nr. 177. Paaiškėjo, kad kape K52a palaidotos moters galvą puošė iš abiejų pusių po du gludintus karolius, iš kurių buvę į dešinę nuo kaukolės buvo įverti į geležinius antsmilkinius su užsegimo kabliukais viename gale (3 pav.). Tiesioginių analogų kapo K52a specifinio rombinio skerspjuvio karoliams vikingų epochos Eurazijos archeologijoje nerasta. Žinoma, kad vielinius žalvarinius antsmilkinius, papuoštus pavieniais stikliniais karoliais, naudojo XII a. Rytų Pamario slavai (Kuczkowski, 2013, s. 113, 114, pav. 112). O viename griautiniame moters kape Wahlendow'o kapinyne (Greifswaldo apskr., Maklenburgas, Pietų Pomeranija) buvo rastas vėrinys (antsmilkinis (?)) iš plonos žalvarinės vielos su kabliuku ir kilpele užsegti, papuoštas suvertais balto emalio karoliais. Tarp jų viduryje buvo plokščias gintarinis karolis (4 pav.). Be antsmilkinio, kape rasti makštų fragmentai su apkalais (Eggers, 1973, S. 99; 1985, Taf. 65, 26).

Kapas K52b (kv. 22) – tai dviejų sluoksnių degintinis palaidojimas ovalioje 1,28 × 0,65 m dydžio ir 0,73 m gylio duobėje. Kapas orientuotas šR–PV kryptimi. Kapo užpildas – priešžeminis priemolis su pelelių priemaišomis. Viršutinis kapo sluoksnius buvo uždengtas stambiu rieduliu, o duobėje būta 0,32 m storio palaikų laužo ir stambiagrūdžio smėlio užpildo. Viršutinio sluoksnio užpilde rasta: žalvarinis karoliukas Nr. 23, svarstyklių petelis Nr. 28, žalvarinis svarelis Nr. 32 su kryžiniu prakirtimu viršutinėje plokštumoje, lauro lapo pavidalo ietigalis Nr. 19 (P. VIII) a tipo (Кулаков, 2003, рис. 130) ir peilis Nr. 20, gintaro gabaliukas Nr. 27, geležinė diržo sagtis ovaliu rėmeliu Nr. 156 (5 pav.). Apatiniame kapo duobės sluoksnyje, palei rytinį kraštą ant dešiniojo šono gulėjo žirgo griaučiai. Žirgo kaukolė pakaušiu buvo orientuota į pietus, dantimis į šiaurę, palenкта po priekine dešine koja.

1 pav. Капо K140A-1 įkarės (Кулаков, 2012, pus. 190)

Fig. 1. Grave goods from grave K140A-1 (Кулаков, 2012, pus. 190)

2 pav. Kapo K52a įkapės (Кулаков, 2011). Gintariniai karoliai – pirminės būklės ir juos konservavus
 Fig. 2. Grave goods from grave K52a (Кулаков, 2011). Amber beads before and after conservation

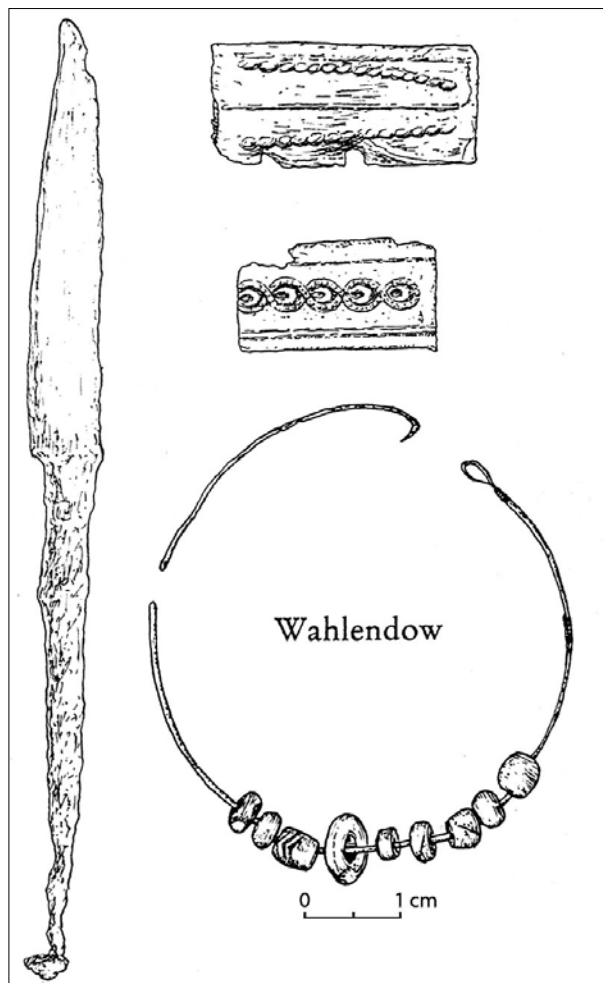

3 pav. Antsmilkinių su gintaro karoliais rekonstrukcija pagal kapą K52a

Fig. 3. Temple ornaments with amber beads. Reconstruction based on grave K52a

Tarp dantų buvo žąslai su visiškai sunykusiais raginiais (?) laužtukais Nr. 181, varlikė Nr. 180, geležinė balno pasprėsties sagtis Nr. 33 C pavidalo lankeliu. Kapas K52b pagal įkapės yra vyro ir datuojamas, remiantis ietigaliu Nr. 19 (P. VIII), XI a. pabaiga–XII a. pradžia (Кулаков, 2003, c. 302.).

Kapas K53 (kv. 23) analogiškas dviejų sluoksnių (?) degintinis palaidojimas ovalioje 1,23 × 0,98 m ir 0,73 m gylio duobėje. Kapas orientuotas ŠV–PR kryptimi. Analogiškas kapui Nr. 52 užpildas – priemolis su pelenais apačioje (0,48 m) ir laidotuvių laužo liekanos su smėliu (0,26 m) viršutiniame sluoksnyje. Viršutiniame sluoksnyje nėra degintų kaulų koncentracijos. Virš duobės centro aptikta radinių grupė. Tai vertikaliųjų audimo staklių pasvaro iš apdegusio molio fragmentas Nr. 84, peiliai Nr. 52 ir 83, žalvarinis kabliukas Nr. 51 su išpaustu ornamentu, svareliai Nr. 67, pentino fragmentas Nr. 62, gintaro gabaliukas Nr. 54, stambus žalvarinis apkalas Nr. 56. Giliau šiuos radinius dengė riedulys, šalia kurio rasta žalvarinis svarstyklių petelis

4 pav. Kapo iš Wahlendow, Kr. Greiswald įkapės (Eggers, 1973, S. 99; 1985, Taf. 65, 26)

Fig. 4. Grave goods from cemetery Wahlendow, Kr. Greiswald. After Eggers, 1973, S. 99; 1985, Taf. 65, 26

Nr. 157, raginių šukų fragmentas Nr. 148, ankstyvo apžiesto puodo sienelės fragmentas Nr. 53, geležinė diržo sagtis Nr. 146, galastuvėlis Nr. 149, žalvarinis diržo skirstiklis Nr. 58. Į šiaurę nuo minėtų radinių gulėjo sulankstyta balno kilpa Nr. 55 (VI r. variantas pagal Antanavičiaus klasifikaciją). Apatiniame kapo sluoksnyje, kapo duobės dugne buvo kniūbsti žirgo griaučiai, orientuoti Š ir ŠV–P ir PR kryptimi. Žirgo viršugalvis nukreiptas šiaurės, dantys – vakarų kryptimi. Tai labai retas laidosenos bruožas prūsų kapinyams. Tarp žirgo dantų buvo išsprauti žiediniai žąslai Nr. 169. Tarp šonkaulių kapo duobės dugne rastos balnakilpės Nr. 75 ir 176, VI r tipo pagal J. Antanavičių (Кулаков, 2003, p. 313), ties žirgo pakaušiu – žalvarinis apgalvio sagties rėmelis Nr. 166a, o tarp

5 pav. Kapo K52b inventorių (Кулаков, 2011)

Fig. 5. The inventory of grave K52b (Кулаков, 2011)

6 pav. Kapo K55 inventorių (Кулаков, 2011)

Fig. 6. The inventory of grave K55 (Кулаков, 2011)

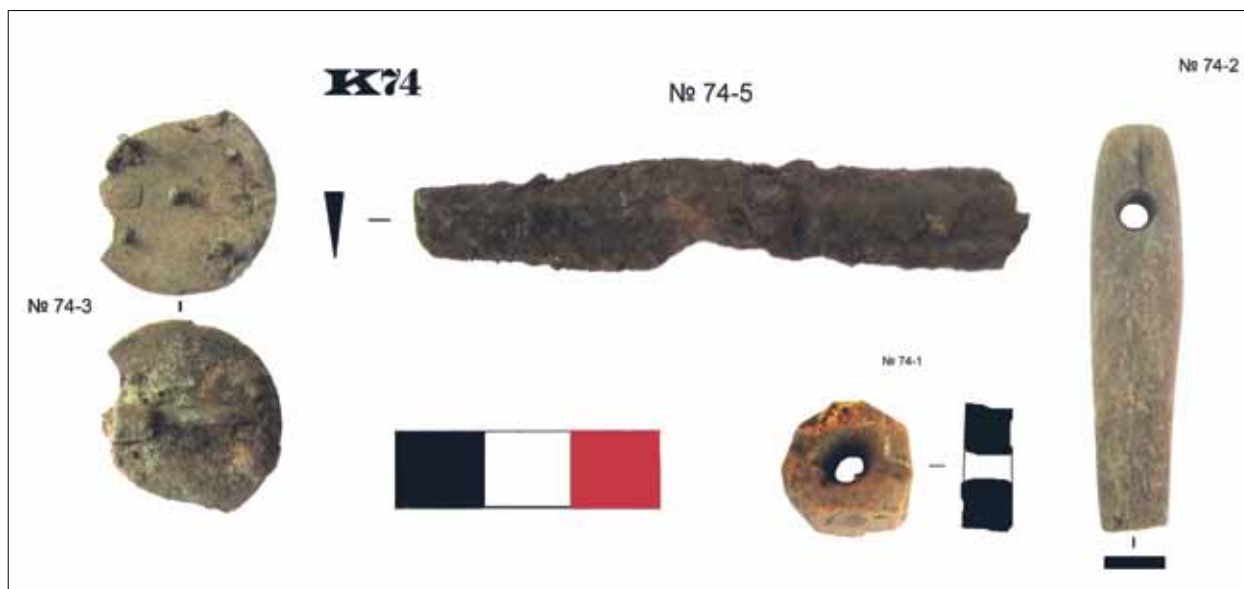
nugaros kaulų – geležinė sagtis Nr. 166. Po apatiniu žirgo žandikauliu aptiktas skambalas Nr. 165. Kapas K53 – tai vyro palaidojimas, datuojamas XI a. Be to, kapo K54 apatiniame sluoksnyje rasti, kad ir kaip būtų keista, žalvarinis atviras žiedas ir geležinis diržo antgalis, pentinai Nr. 109 ir 122, balnakilpių pora Nr. 118 ir 124 (potipis 3,1 – Кулаков, 2003, puc. 134), pora to paties tipo balnakilpių Nr. 121 ir 123, apkaustėlis Nr. 112, geležinės balnakilpių sagtys Nr. 119 ir 120, skambalas Nr. 126, gintaro gabalas Nr. 154. Pabrėžtinai žaslų nebuvimas apatinio sluoksnio kape K54. Kompleksą sudaro dviejų (?) karių kapas, datuojamas XI a. Tai vienintelis atvejis, kai gintaro gabalas buvo aptiktas vikingų epochos prūsų kapo apatiniame sluoksnyje.

Kapas K55 (kv. 18) – tai medžio šaknų apardytas dviejų sluoksnių degintinis kapas. Išlikusį jo inventorių sudaro: gintarinis skaldytas karolis Nr. 44, gintarinio dirbinio, galbūt karolio iš gretimo kapo K52a

fragmentas, žalvariniai svarstyklių peteliai Nr. 47, žaslų fragmentas Nr. 57, geležinė pasprėsties sagtis (?) su C pavidalo rėmeliu, sujungtu ilgąja kniede Nr. 59, titnaginio peilio nuolauža Nr. 45a (6 pav.), geležinė sagtis Nr. 68, ankstyvojo pilkai rudos spalvos apžiesto puodo fragmentai. Preliminari kapo K55 data – XI a. (Кулаков, 2011).

2013 m. kasinėjimų sezono metu gintaro dirbinių sklype Kleine Kaup buvo surasta kape K74 (kv. 20). Tai amorfiška degintų kaulų ir pelenų krūvelė kv. 20, kurią „trijų kastuvų“ gylyje dengė trys stamboki rieduliai. Tarp pelenų surasta žalvarinė rutulio pavidalo segė su prarastu raginiu ar kauliniu apkalu, peilis, galąstuvai, gintarinis skeltas karolis, žalvarinė peilio (?) rankenos nuolauža (7 pav.). Kapas K74 sąlyginai datuojamas XII a.

Pateikta faktinė medžiaga leidžia daryti tam tikras išvadas apie gintaro vaidmenį Kaupo gyventojų laidojimo apeigose.

7 pav. Kapo K74 inventorių (Кулаков, 2013)

Fig. 7. The inventory of grave K74 (Кулаков, 2011)

1. Duomenų sąvade apie Kaupo pilkapių kasinėjimus 1873–1958 m. nėra informacijos apie gintaro radinius. Tai gali būti paaiškinama tiek tuo, kad skandinavai neturėjo tradicijos dėti gintaro dirbinius į kapus, tiek neišsamiu kapų kompleksų publikavimu. Nesinori tikėti, kad neįdėmiai dirbę kasinėtojai būtų nepastebėję perkasose gintaro gabalų.
2. Kaupo pilkapiuose ir plokštiniuose kapuose, datuojamuose X–XI a., nedideliais kiekiais aptinkama dažniausiai pavienių, smulkių (iki 2 × 2 cm) gintaro žaliavos gabalų. XI–XII a. prūsiškuose Kaupo kapuose pasitaiko pavienių skaldytų panašių matmenų gintaro karolių. Reikia manyti, kad pavieniai gintaro žaliavos gabalai ir pavieniai karoliai turėjo tą pačią prasmę – tai šeimos narių aukos mirusiajam. Šios aukos išvengė kremacijos laužo. Gali būti, kad šis fenomenas vakarų baltų sąmonėje izomorfiškai susijęs su gintaro ir Saulės sąryšiu, fiksuotu baltų padavimuose. Šiuo atveju gintaro gabalėlis ar karolis galėjo būti savitas „Harono obolas“ arba, kas tikėtinau, – atlikti savotiško žymiklio funkciją vakarų baltų bendrijos nariui keliaujant Anapilin.
3. Gintariniai karoliai, surasti griautiniuose moterų kapuose Nr. 4, pilkapyje 140A ir kape K52a, yra išskirtiniai Sembos laidosenoje. Griautiniai į šiaurę orientuoti kapai vikingų epochoje šio Baltijos regiono laidosenai nebūdingi. Tuo labiau gintarinių karolių šlifavimas (kapas Nr. 4, pilkapis 140A) – tai apdirbimo būdas, taikytas tokiems akmenims kaip sardoniksas ar karneolis, o poliravimas tekimo staklėmis, siekiant suteikti karoliui rombinį skerspūvį (kapas K52a), yra Vakarų Europos vėlyvosios antikos centrams (Perko, Križ, Siver, 2001, p. 193, Nr. 3), o ne I tūkstm. vakarų baltams būdingesnė technologija.
4. Atskiri gintaro žaliavos gabalai ir gintariniai papuošalai Kaupe aptikti vikingų epochos moterų kapuose. Jie priklauso tiek vikingų, tiek vakarų baltų Kaupo etnolingvistinei bendruomenei. XI–XII a. kompleksuose, kuriuose, sprendžiant iš įkapių ir žirgų kapų, buvo vyrų palaikai (K53b, K54, K55 ir galbūt K74), dažniausiai aptinkami gintariniai karoliai, pagaminti nuskeliant gintaro gabalo kraštus. Nustatyti dėsniumai preliminariai leidžia teigti, kad į moterų kapus giminaičiai – vyrai aukodavo gintaro gabalą. Į vyrų kapus giminaitės – moterys aukodavo gintarinį karolį.

Iš rusų kalbos vertė *Aleksiejus Luchtanas*

ŠALTINIAI

Кулаков В. И. 1980. *Отчет о работе Балтийской экспедиции в 1980 г.*, Архив ИА РАН, ф.1, № 7777.

Кулаков В. И. 2011. *Отчёт о раскопках, проведённых Балтийским отрядом ИА РАН в 2011 г. на территории курганного могильника Моховое в восточной части лесного урочища Кауп (Кл. Кауп), г. Зеленоградск Калининградской обл.*, Архив ИА РАН.

LITERATŪRA

Eggers H. J. 1985. *Funde der wendisch-wikingischen Zeit in Pommern*, Texband, Kiel, 1973; Tafelband, Kiel, 1985.

Kuczkowski A. 2013. *Cholin-Gollenberg-Góra Chelmińska. Źródła archeologiczne do dziejów Góry Chelmińskiej koło Koszalina*. Koszalin.

Nerman B. 1931. Der Handel Gotlands am Kurisches Haff im 11. Jahrhundert. *Prussia*, Bd. 29.

Perko V. V., Križ B., Sives I. 2001. Amber from Ancient Sites on the Territory of Slovenia. *Acta Academia Artium Vilnensis*, 22, Vilnius, p. 187–194.

Reszczyńska A. 1998. Zabytki bursztyniowe w kulturze

Кулаков В. И. 2013. *Отчёт о раскопках, проведённых Балтийским отрядом в 2013 г. на территории курганного могильника Моховое в восточной части лесного урочища Кауп (Кл. Кауп), г. Зеленоградск Калининградской обл.*, Архив ИА РАН.

wielbarskiej i w grupie masłomeckiej, *Studia Gothica*, 2, Lublin, p. 89–126.

Tempelmann-Maczyńska M. 1985. Die Perlen der römischen Kaiserzeit und der fruhen Phase der Völkerwanderungszeit in europäische Barbaricum. *Römisch-Germanische Forschungen*, Bd. 49, Mainz.

Кулаков В. И. 2011. Западный отрезок Неманского торгового пути в эпоху викингов. *Культурное наследие Восточной Пруссии*. Калининград, с. 105–122.

Кулаков В. И. 2012. *Неманский янтарный путь в эпоху викингов*. Калининград.

AMBER FINDS AT KAUP

Vladimir Kulakov

Summary

Burial ground Kleine Kaup is located in the eastern area of Kaup (currently – southern fringe of the town Zelenogradsk, Northern Sambia) and was discovered on August 3, 1865. Small-scale excavations at the burial ground were carried out by Carl Engel in 1932. As it transpired from fairly sketchy information from the Berlin Archives about the excavations, 23 Prussian two-layer burials dating back to XI–XIII centuries were unearthed. Since the Prussians mostly used burial custom of cremation at that time, I was not expecting to come across any organic material when I started working at Kleine Kaup in 2008. In the course of the work, it was revealed that the bone plates were preserved with unburned horse remains at the lower burial levels. Besides pieces of amber and items made from amber (beads) with insignificant traces of exposure to fire occurred as mortuary gifts at the upper levels of Prussian burials. However, the most unanticipated amber finds occurred at a grave K52a (excavations of 2011).

In the process of unearthing and cleaning a poorly preserved skeleton, polished amber beads of various diameter

were found in the area of the skull, practically destroyed by tree roots. To the east of the skull pieces, at the right edge of the lower jaw, fragments of three torded temple rings were found. One of the pieces had a bead on it. To the north-east of it, two pieces of another amber bead were discovered. Thus, it became obvious that the skull of a woman buried in grave K52a was decorated with two pairs of polished amber beads right and left. Moreover, the bead on the right (or both?) was strung on iron temple rings which had hooks for fastening at one end.

Direct analogies of the beads from burial site K52a with a specific rhombic cross-section are absent in the archeology of Eurasia. The dating of burial site K52a which, judging by a fragmentary set of jewellery, contains female remains is still problematic. Analogies to this complex should probably be sought in ancientry of Curonians of the Early-Middle Ages who had north-oriented graves and iron torcs and beads.

Translated by *Vladimir Kulakov*

Įteikta 2015 m. gegužės mėn.